

Bảo tồn di sản kiến trúc theo mảng, tuyến và các điểm của khu phố cổ Hà Nội

PGS.TS.KTS Nguyễn Bá Đang
Viện Phó Viện Nghiên cứu Kiến trúc

Mặc dầu vẫn còn có những ý kiến khác nhau trong việc bảo tồn tôn tạo cả gần 100 ha của khu phố cổ theo như QĐ 70 BXD/KT-QH hay là rút bớt phạm vi bảo tồn tôn tạo lại; Tôi cho rằng phạm vi bảo tồn tôn tạo theo QĐ 70 BXD/KT-QH là đúng mức, và việc phân loại theo 2 khu, khu 1 giới hạn bởi các đường phố Hàng Chiếu (phía Bắc) Trần Nhật Duật, Trần Quang Khải (phía Đông) phố Hàng Bạc (phía Nam) phố Hàng Đường, Hàng Ngang (phía Tây). Phần còn lại ngoài khu 1 là khu 2 - Có nghĩa là theo giới hạn mà QĐ 70 BXD/KT-QH đã ghi: Phía Bắc là phố Hàng Đậu, phía Đông là Trần Nhật Duật, Trần Quang Khải, phía Nam là phố Hàng Bông, Hàng Gai, Cầu Gỗ, Hàng Thùng, phía Tây là phố Phùng Hưng.

Có thể nói khu 1 là trung tâm: Nơi được coi là lâu đời nhất bởi khi xưa nơi đây là khu vực chợ Cửa Đông - chợ Đông Bạch Mã - nơi có đền Bạch Mã thờ thần - Long Đỗ (trần phía Đông thành Thăng Long) - chợ Đông Bạch Mã khi xưa gắn kết với sông Nhị Hà, buôn bán sầm uất "trên bến dưới thuyền"; đó là một thương cảng cổ - Nay đến Bạch Mã vẫn còn đó, xung quanh là cả một quần thể với đường phố ngoằn ngoèo với kiến trúc hai bên đường chưa có nhiều biến đổi, vẫn tạo được không khí của một đô thị cổ Á Đông - Mà nhiều chuyên gia nước ngoài cho rằng hình ảnh đô thị đó không còn được giữ lại ở các đô thị vùng Đông Nam Á này, bởi quá trình

đô thị hoá.

*** Định hướng bảo tồn tôn tạo đối với khu 1 này là:**

1) Giữ nguyên hiện trạng mặt đứng các tuyến phố trong khu 1 (kể cả các mặt phố tiếp giáp giữa khu 1 và khu 2).

2) Đối với nhà cổ, cũ cần giữ "nguyên" (theo tiêu chí và được hội đồng thông qua từng nhà) trong thể loại này cũng cần có sự phân loại:

- Loại giữ nguyên cả về hình khối các nếp nhà, sân trong, cả trang trí nội ngoại thất.

- Loại chỉ giữ nguyên hình khối toàn bộ các nếp nhà, cho cải tạo nội thất hợp với tiện nghi hiện đại...

- Cải tạo riêng từng nhà.

3) Loại ngoài danh sách các nhà cổ cũ kể trên chỉ cần giữ nếp nhà ngoài (chủ yếu là mặt tiền) cải tạo phía trong tuân theo quy định QĐ 70 BXD/KT-QH.

4) Phục hồi nếp sống, sinh hoạt, buôn bán, v.v... gợi nhớ cảnh truyền thống xưa ở khu vực 1. Đặc biệt chú ý tới khu đến Bạch Mã; khu vực ở buôn bán, hội quán của người Hoa trên phố Hàng Buồm... rạp Chuông Vàng.

5) Sửa lại mặt đứng những nhà đã cải tạo từ trước (1980) đến nay mà không hợp với khu vực này.

*** Định hướng bảo tồn tôn tạo đối với khu 2:**

1) Từ các trục phố trung tâm (theo định hướng như khu 1); các trục phố còn lại được phân loại theo đoạn:

- Đoạn có nhiều nhà cổ cũ (có

danh sách chọn lựa); mặt tiền được giữ nguyên; các nhà khác được cải tạo theo tinh thần của QĐ 70 BXD/KT-QH.

2) Có thể cải tạo riêng từng nhà; hoặc kết hợp 2, 3 nhà (nếu do Nhà nước quản lý), song mặt tiền vẫn tạo cảm giác như các nhà đơn lẻ đứng kế nhau.

3) Có thể cải tạo cả ô phố, cải tạo lối ô phù hợp với khai thác sử dụng - Tân dụng không gian ngầm dưới các ô phố, song không gian bên trên mặt đất vẫn giữ được không khí khu phố cổ...

4) Khu vực 2: Các nhà cải tạo cũng đều lợp mái ngói hoặc mái dóc gắn ngói... Hình thức kiến trúc là sử dụng các mô típ cổ, cũ (theo hướng dẫn của ban quản lý...).

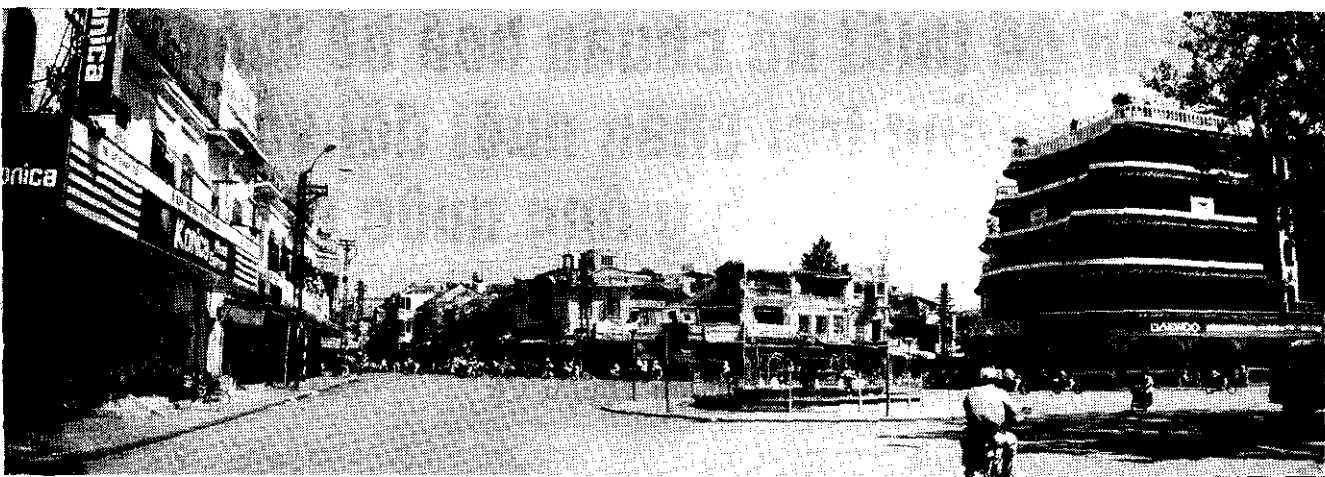
5) Các bộ phận gắn vào kiến trúc mặt tiền: như biển hiệu, đèn trang trí, v.v... cần theo sự chỉ dẫn chung để hoà hợp với khu phố cổ...

6) Phục hồi các phố nghề truyền thống.

Chọn các trục phố trọng tâm của phố cổ để ưu tiên bảo tồn tôn tạo trước nhất.

Trong toàn bộ khu phố cổ Hà Nội theo giới hạn của QĐ 70 BXD/KT-QH có tới 76 phố ngõ. Nên chọn ra một số phố mà Nhà nước và thành phố cần tập trung đầu tư cho việc tu bổ chỉnh trang các tuyến phố - Việc lựa chọn các tuyến phố này có thể có nhiều cách với các quan điểm khác nhau.

Theo tôi như sau: Chọn 3 tuyến

phố từ Tây sang Đông:

Tuyến TĐ1: Hàng Mã, Hàng
Chiếu nơi có Ô Quan Chưởng

Tuyến TĐ2: Bát Đàn, Hàng Bồ,
Hàng Bạc.

Tuyến 1 và 2 kẹp vào giữa lối bảo
tồn I; nằm 2 bên trục phố cửa Đông từ
Thành cổ đi ra bờ sông Hồng.

Tuyến TĐ3: Hàng Bông, Hàng
Gai, Cầu Gỗ, Hàng Thùng, trục phố
này nối từ Cửa Nam ra Hồ Gươm, bờ
sông hiện tại khách du lịch thường tập
nập qua phố này.

Từ Bắc xuống Nam có 3 tuyến
phố:

Tuyến BN1: Hàng Giầy, Đồng
Xuân, Hàng Đường, Hàng Ngang,
Hàng Đào ra Bờ Hồ.

Tuyến BN 2: Hàng Lược, Chả Cá,
Hàng Cánh, Lương Văn Can.

Tuyến BN3: Trần Nhật Duật
(đoạn từ cầu Long Biên đến Trần
Quang Khải). Đoạn phố này cần bảo
tồn vì đây là khu vực đón tầm nhìn từ
hướng Bắc hướng Đông qua 2 cầu
Long Biên; Chương Dương vào Hà
Nội - Giới hạn đoạn sông mà xưa kia
cảnh tập nập buôn bán trên bến dưới
thuyền.

Như vậy mảng trọng điểm là khu
vực bảo tồn I; các tuyến phố trọng
điểm là 6 tuyến phố kể trên.

Các điểm trung tâm bảo tồn là:

- 85 các công trình tôn giáo tín
ngưỡng, di tích lịch sử cách mạng.

- Hàng trăm các nhà cổ, cũ (danh
sách đang lựa chọn)

- 3 điểm trung tâm thương mại:
Chợ Đồng Xuân, chợ Hàng Da, chợ
Hàng Bè.

Trong đó chợ Đồng Xuân là khu
vực buôn bán nổi tiếng trong cả nước
- khu vực chợ Đồng Xuân phải bao
gồm cả ga đầu cầu Long Biên và cây
cầu sắt lịch sử với hình dáng tạo hình
từ con Rồng (9 khúc) vắt ngang 2 bờ
sông Hồng như đổ xuống đất Thăng
Long - Con Rồng sắt đó là biểu tượng
của Hà Nội thời kỳ hiện đại đầu thế kỷ
XX. Ta hình dung hàng ngày từng
đoàn tàu hoả từ phía Bắc về Hà Nội,
dừng lại tại ga đầu cầu; Tất cả của
ngon vật lạ hồi hải từ phía Bắc đổ
xuống đưa vào chợ Đồng Xuân - Tạo
nên cảnh sinh hoạt sống nhộn nhịp -
chợ Đồng Xuân khi xưa được coi là cái
"dạ dày" của Hà Nội...

Các thể loại công trình kể trên
cần có cách xử lý bảo tồn tôn tạo và
khai thác sử dụng riêng.

1) Các công trình tôn giáo tín
ngưỡng, bảo tồn, phục hồi như cũ; trả
lại cho các công trình này không khí
tâm linh, tôn kính, không khí yên tĩnh,
trong lành, thanh tịnh. Sử dụng các
vật liệu truyền thống... Công trình có
đủ tiện nghi phục vụ cho văn hoá lễ
hội và phục vụ tốt cho mọi người đến
thăm, thực hiện lễ nghi.v.v...

Một số đình có thể kết hợp chức

năng sinh hoạt cộng đồng như câu lạc
bộ của người cao tuổi.

Công việc tu bổ sửa chữa cần
tuân theo những quy định và luật pháp
về bảo tồn di sản của Nhà nước...

2) Các công trình có giá trị cao
về lịch sử văn hoá - các di tích lịch sử
cách mạng cần được bảo tồn; phục
hồi theo đúng hiện trạng lịch sử. Cần
có nghiên cứu kỹ về lịch sử, xã hội để
thể hiện đúng tinh thần xưa.

3) Các nhà ở cổ, cũ; Cần chọn
một số nhà tiêu biểu về bố cục không
gian kiến trúc, về kết cấu, có giá trị
văn hoá nghệ thuật, lịch sử... cần
được bảo tồn phục hồi nguyên trạng
với các vật liệu truyền thống...

4) Đối với không gian đường phố
ngoài mặt tiền của các nhà trông ra
phố; cần chỉnh trang tuyến phố với tất
cả các thành phần tham gia vào
không gian phố (đường, hè, chiếu
sáng, cây xanh.v.v...) vào mặt tiền phố
(biển hiệu, biển quảng cáo.v.v...) cần
được nghiên cứu về kiểu dáng, mẫu
sắc, chất liệu, tỷ lệ.v.v... sao cho phù
hợp nhất...

Trên đây là một số ý kiến nhỏ
đóng góp, nhằm giúp cho công tác
quản lý bảo tồn, tôn tạo di sản kiến
trúc phố cổ Hà Nội.

■